

M-am trezit în sfârșit, iar în curând va fi cinci dimineața; încerc să nu fac zgomot, merg în bucătărie și-mi fac o ceașcă de ceai, în timp ce încerc să-mi amintesc fragmente din jumătățile mele de vise, aceste semivise care, la cei optzeci și șase de ani ai mei, îmi apar atemporale, amestecate cu amintiri din copilărie. Niciodată n-am avut o memorie bună, întotdeauna am suferit neajunsul ăsta; dar s-ar putea să fie o formă de a-mi aminti numai ceea ce trebuie, poate lucrul cel mai important care mi s-a întâmplat în viață, sau ceea ce are o semnificație profundă, ceea ce a fost decisiv – în bine sau în rău – în această călătorie complexă, contradictorie și inexplicabilă spre moarte care este viața fiecăruia. De aceea cultura mea este atât de neomogenă, atât de plină de goluri, ca și cum ar fi alcătuită din resturi de splendide temple din care rămân doar fragmente printre gunoaie și plante sălbatice.

Cărțile pe care le-am citit, teoriile pe care le-am vehiculat s-au datorat propriilor mele rătăcirii de realitate.

Când oamenii mă opresc pe stradă, în piață sau în tren, ca să mă întrebe ce cărți trebuie citite, întotdeauna le spun: „Citiți ceea ce vă pasionează, va fi singurul lucru care vă va ajuta să suportați existența“.

De aceea am respins titlul de *Memorii* și pe acela de *Memoriile unui amnezic*, fiindcă mi s-a părut un joc de cuvinte nepotrivit cu acest gen de testament, scris în cea mai tristă perioadă a vieții. Acest răstimp în care mă simt un neputincios, nereușind să-mi amintesc poemele nemuritoare despre timp și moarte care m-ar putea consola în acești ultimi ani.

În satul de câmpie unde m-am născut, înainte de a ne duce la culcare, exista obiceiul de a cere să fim treziți prin formula: „Amintiți-vă de mine la ora șase“. Întotdeauna m-a impresionat acea legătură care se făcea între memorie și continuarea existenței.

Memoria a fost extrem de valorizată de marile culturi, ca o rezistență în fața curgerii vremii. Nu amintirea evenimentelor simple, și nici acea memorie care servește la stocarea informației din calculatoarele de astăzi; mă refer la necesitatea de a păstra și de a transmite adevărurile originare.

În comunitățile arhaice, în timp ce bărbatul mergea în căutarea hranei, iar femeile se dedicau olăritului sau cultivatului, cei mici, așezați pe genunchii bunicilor, erau crescuți în învățăturile acestora; nu în sensul în care acordăm

acestui cuvânt o semnificație științifică, ci în acela în care acesta ne ajută să trăim și să murim; e vorba de înțelepciunea acestor sfătuitoari care, în general, erau analfabeți, dar așa cum mi-a spus într-o zi marele poet Senghor la Dakar: „Moartea unuia dintre acești bătrâni este ceea ce pentru voi ar fi incendiul unei biblioteci pline de cărțile gânditorilor și ale poezilor“. În acele triburi viața avea o valoare sacră și profundă, iar ritualurile sale, nu doar frumoase, ci și misterios semnificative, consacrau faptele fundamentale ale existenței: nașterea, dragostea, durerea și moartea.

În jurul penumbrelor pe care le scrutez, în mijlocul deprimării și nenorocirii, ca unul dintre acei bătrâni din trib care, așezați în jurul jăriticului, își rememorează miturile și legendele străvechi, mă pregătesc să povestesc unele evenimente amestecate, difuze, care au făcut parte din tensiuni profunde și contradictorii într-o viață plină de greșeli, neprolixă, haotică, într-o căutare disperată a adevărului.

Mă numesc Ernesto, deoarece atunci când m-am născut, în 24 iunie 1911, ziua nașterii sfântului Ioan Botezătorul, se sfârșise nu de mult celălalt Ernesto pe care, chiar și la bătrânețe mama mea continua să-l numească Ernestito, deoarece murise de copil. „Acel copil nu era pentru lumea asta“, spunea ea. Cred că niciodată n-am văzut-o plângând – atât de stoică și curajoasă a fost de-a lungul vieții –, dar cu siguranță o făcea atunci când era singură. Și avea nouăzeci de ani când l-a pomenit pentru ultima oară, cu lacrimi în ochi, pe îndepărtatul Ernestito. Ceea ce demonstrează că anii, necazurile și deziluziile, departe de a fi estomate de uitare, cum se mai crede, rămân încă vii.

Acel nume, acel mormânt au avut întotdeauna ceva nocturn și poate că au fost cauza existenței mele atât de dificile, eu fiind marcat de această tragedie încă de când

mă aflam în pântecul mamei; și poate, mai apoi, a motivat spaimile misterioase pe care le-am avut de copil, halucinațiile în care se făcea că cineva se apropia brusca de mine cu o lanternă, un om pe care îmi era imposibil să-l evit, deși mă ascundeam tremurând sub pături. Sau un alt coșmar, în care mă aflam singur sub o cupolă cosmică, dârdâind în fața cuiva sau a ceva – nu pot preciza – care aducea vag cu tatăl meu. O lungă perioadă am suferit de somnambulism. Mă trezeam din ultima cameră în care dormeam cu Arturo, fratele meu mai mic și, fără să mă împiedic sau să mă trezesc, mergeam în dormitorul părinților, vorbeam cu mama, iar apoi mă întorceam în cameră. Mă culcam la loc fără să știu nimic din ce se întâmplase, fără să-mi dau seama de nimic. Astfel încât, atunci când ea, dimineața, îmi spunea cu tristețe – a suferit atâta din cauza mea! – cu o voce abia auzită: „Aseară te-ai sculat și mi-ai cerut apă“, simțeam un fior ciudat. Se temea de somnambulismul acesta, mi-a spus mulți ani mai târziu, când am fost trimis la La Plata pentru a urma școala secundară, iar ea nu mai era acolo să mă ocrotească. Săraca mama, nu înțelegea, și nici eu pe atunci, că acest zbucium era, în mare parte, rezultatul unei educații spartane, impuse de tatăl meu.

Spațiul copilăriei mele, ca un teritoriu zguduit de forțe străine, era invadat de teroarea pe care o simțeam față de el. Plângeam pe ascuns, deși ne era interzis, iar pentru a-i evita izbucnirile violente, mama se grăbea să mă ascundă. Fără să vrea, cu atâta disperare m-a înhățat

ca să mă apere, cu toată dragostea și bunătatea ei infinite, încât m-a izolat de lume. Transformat într-un copil singuratic și înfricoșat, contemplan pe fereastră lumea de jocuri, de sfârleze și de jocuri de-a v-ați ascunselea care îmi era interzisă.

Într-o privință, niciodată n-am încetat să fiu copilul singuratic care se simțea abandonat, pentru că am trăit cu o neliniște asemănătoare celei a lui Pessoa: „Voi fi întotdeauna cel care a așteptat să i se deschidă ușa, în fața unui perete fără ușă“.

Și astfel, într-un fel sau altul, am avut nevoie de compasiune și mângâiere.

Când m-au trimis din satul meu la Colegiul Național din La Plata, în momentul în care m-au dus la tren, am simțit că se crăpa pământul nesigur de sub mine, pe care îl pândeau însă fisuri și mai periculoase. După o vreme, am continuat să o visez pe mama, pe care o vedeam printre lacrimi, în timp ce mă îndreptam spre o singurătate infinită. Iar când viața îmi brăzdase deja chipul cu suferințe, de multe ori, pe o bancă din piață, trist și abătut, așteptam din nou un tren de întoarcere.

Mă plimb pe Costanera Sur, contemplând fermecătorul râu pe care, la finele secolului trecut, l-au trecut mii de spanioli, italieni, evrei, polonezi, albanezi, ruși și germani, mânați de foame și de mizerie. Marii vizionari care guvernau atunci țara le-au oferit acea metaforă a nimicului care este pampas noastră, „tuturor oamenilor de bună-credință“ care aveau nevoie, de fapt, de un cămin, de un pământ pe care să prindă rădăcini, dat fiind că e imposibil să trăiești fără patrie, sau Matrice, cum prefera să spună Unamuno, mama fiind adevăratul fundament al existenței. Dar majoritatea acestor oameni au dat peste un alt gen de sărăcie, cauzată de singurătate și nostalgie, fiindcă în timp ce vaporul se îndepărta de port, cu chipul brăzdat de lacrimi ei vedeau cum mamele, fiii și frații lor dispăreau spre moarte, căci nu aveau să-i mai vadă niciodată.

Din această iremediabilă amărăciune s-a născut cântecul cel mai straniu care a existat, tangoul. Odată, genialul Enrique Santos Discípulo, marele său creator, l-a definit ca pe un gând trist care dansează. Artiști fără pretenții, cu instrumentele care le veneau la îndemână, vreo vioară, un flaut sau o chitară, au scris o parte fundamentală a istoriei noastre fără s-o știe. Ce marinar, din vreun oarecare port german, a purtat instrumentul care-i va da amprenta cea mai adâncă și mai dramatică, acordeonul? Creat pentru a-l sluji pe Dumnezeu pe străzi, în cântecele religioase ale slujbelor luterane, acel umil instrument și-a întâlnit destinul la mii de leghe depărtare. Cu acordeonul, sumbru și sacru, omul și-a putut exprima sentimentele cele mai profunde.

Câți dintre acești imigranți și-au revăzut munții și râurile, despărțiți de osândă și ani, dinăuntru acestei imense uzine haotice, acestui oraș ridicat pe temelia portului și transformat acum într-un deșert al singurătăților aglutinate?

Și străbătând acest teribil ținut al lui Leviatan, pe malurile care i-au divizat prima oară pe acei imigranți, am crezut că aud tânguitul acordeonului lui Troilo.

Când nefericirea și furia din Buenos Aires
mă fac să simt mai acut singurătatea,
caut o mahala în înserare, și
atunci,
de-a lungul unui ținut neguros de la mijlocul
secolului,

îmbogățit și devastat de iubire și dezamăgire,
privesc spre copilul care am fost în alt timp.

Îmi amintesc cu melancolie,
simțind primii stropi de ploaie
pe pământul uscat al străzilor mele,
pe acoperișurile de zinc
„plouă, plouă, babele se ouă“
până ce păsările cântau și noi fugeam desculți
să dăm drumul bărcuțelor de hârtie.
Vremea filmelor cu Tom Mix
și a figurinelor colorate,
cu Tesorieri, Mutis și Bidoglio,
vremea călușeilor
a alunelor calde în serile de iarnă,
a micuței locomotive cu sireună.
O lume pe care abia o deslușim
când suntem foarte singuri
în acest haos al vacarmului și cimentului
fără loc pentru ogrăzi cu glicine și garoafe.

În acea mulțime de colonizatori, părinții mei au ajuns pe plajele astea cu speranța de a însămânța „pământul făgăduinței“ care se întindea înaintea lacrimilor lor.

Tatăl meu descindea din niște munteni italieni, obișnuiți cu asprimile vieții, în schimb, mama, care aparținea unei vechi familii albaneze, a trebuit să îndure lipsurile cu demnitate.

Împreună s-au instalat în Rojas care, ca mare parte din satele pampei, era unul dintre acele mici forturi ridicate de spanioli și care marcau granița civilizației creștine.

Îmi amintesc de un indian bătrân care îmi povestea întâmplări cu lupte sângeroase și năvăliri, care își împletea cu răbdare curelușele și care, când auzea că se va transmite la radio meciul lui Firpo cu Dempsey, spunea: „Unde e multă știință e și multă vrăjitorie“.

În acest sat din pampas, tatăl meu a ajuns să aibă o mică moară de măcinat. Centru al fanteziilor naive ale

copilului care eram pe atunci, când, duminicile, rămâneam în atelier meșterind flecușețe din lemn sau urcam cu Arturo pe sacii cu grâu și ascunși acolo, ca și cum era vorba de un mare secret, petreceam seara mâncând biscuiți.

Tatăl meu era autoritatea supremă în familia aceasta în care puterea cobora ierarhic până la frații mai mici. Îmi mai amintesc cum priveam cu teamă chipul lui brăzdat uneori de candoare și duritate. Deciziile lui implacabile erau baza unui sistem de fier alcătuit din ordine și pedepse, chiar și pentru mama. Ea, care a fost întotdeauna foarte rezervată și stoică, probabil că suferise în singurătate de pe urma acestui caracter energic și sever. Nicio dată nu am auzit-o plângându-se și, în mijlocul acestor greutăți, a trebuit să-și asume povara anevoioasă a creșterii celor unsprezece băieți.

Educația pe care am primit-o mi-a lăsat urme triste și permanente în suflet. Dar această educație, adeseori extrem de dură, ne-a învățat să ne facem datoria, să fim consecvenți, riguroși cu noi înșine, și să muncim până terminăm treaba începută. Iar dacă am câștigat ceva, a fost datorită acestor atribute pe care a trebuit să le asimilăm cu atâta dificultate.

Severitatea tatălui meu, în anumite ocazii teribile, a fost cea care a motivat în bună măsură această notă de fond a caracterului meu, atât de înclinat spre tristețe și melancolie. Dar, de asemenea, a stat la baza firii rebele a doi dintre frații mei care au plecat de-acasă: Humberto, despre care voi vorbi mai încolo, și Pepe, numit în sat